

Izvor: www.pivnica.net

Kada je 1840. godine Izidor Janković, treći od četvorice Jankovića koji su stolovali u ovdašnjem dvorcu i upravljali vlastelinstvom, utemeljio pivovaru, s namjerom da ona proizvodi pivo za utaživanje žeđi i osvježavanje dvorskog ljudstva, Čeha je ovdje bilo tek u tragovima. Uostalom, čitav Daruvar, koji su putopisci doduše nazivali gradom, no razlog tomu nije bila njegova veličina, nego urbana struktura četiriju ulica koje su ga tvorile, imao je tek 120 kuća, odnosno oko pet stotina duša. U svega nekoliko kuća živjeli su rijetki češki doseljenici.

Međutim, ipak nije nikakvo čudo da je nastala ta fama, ta masovna zabluda da su za nastanak tvornice pjenušave tekućine u ždralovom gradu zaslužni Česi, »njihovo nadaleko poznato umijeću u kuhanju piva i gradnji pivovara«. Nije, jer je poznato da je Daruvar središte češke manjinske zajednice i da su se oni u ovaj kraj počeli doseljavati još krajem 18. stoljeća, donoseći sa sobom svekoliku kulturu svoje stare domovine, pa onda - misli se valjda - i kulturu piva. I profesor Josip Matušek u svojoj knjizi Česi u Hrvatskoj navodi: »Ni pivarstvo nije u Hrvatskoj imalo dužu tradiciju. U daruvarskoj pivovari, gdje se najprije pivo radilo samo za potrebe veleposjednika, od njenog osnutka radili su češki pivari i radnici. U ostalim pivovarama (Karlovac, Osijek, Zagreb), češki pivarski stručnjaci pojavljivali su se samo pojedinačno.«

Profesor Vladimir Marić ide korak dalje, pa u svojoj knjizi Pivo, tekuća hrana, izdanoj 1995. godine, podebljava tezu koja je u raznim publikacijama višekratno objavljena i ranije, i na strani 48 piše: »Naselivši daruvarsko područje češkim doseljenicima, grof Janković je iskoristio ne samo njihovo graditeljsko iskustvo u gradnji pivovara, nego i nadaleko poznato umijeće u proizvodnji piva. Tako je daruvarsko pivo, zahvaljujući tradiciji i prirodno mekoj vodi, od samog početka slično plzenjskom pivu.«

DVIJE GODINE PRIJE »PLZENJSKOG TIP PIVA«

Istina je doduše da je Izidor Janković svoj glasoviti poziv na naseljavanje na području njegova daruvarskog vlastelinstva objavio u novinama slovačkog Požuna (današnja Bratislava) 1814.

godine, ali on nije rezultirao masovnijom migracijom. Istina je također da su veće skupine čeških obitelji u ovaj kraj došle 1826. godine, ali u obližnje Končanicu i Brestovac. U sami Daruvar, i to najprije u Donji Daruvar, veći broj Čeha doseljava tek potkraj Izidorove uprave (1849. godine predao upravljanje imanjem sinu Juliju, 1857. umro) i za vrijeme njegova nasljednika Julija, a tada je pivovara već radila punom parom.

Da je pivovara »zahvaljujući prirodno mekanoj vodi od samog početka kuhala pivo slično plzenjskom,« to tek nije točno i navodi na pogrešne zaključke. Očito je, naime, da se misli na ono što se svuda po svijetu pije pod nazivom »plzenjski tip piva« pils ili pilsner, odnosno famozni zlatni lager, međutim, to je pivo izmišljeno tek dvije godine nakon početka rada pivovare u Daruvaru, a u vrijeme kad se u Jankovićevoj pivovari kuhala pjenušava tekućina, u Plznu su prolijevali čitave šarže piva, jer im se ono uslijed loše tehnologije i sirovina kvarilo. Zato su i pozvali bavarskoga majstora pivara Josefa Grolla, koji je u iznova izgrađenoj pivovari skuhaio buduću senzaciju - svijetli lager zlatne boje. Nipošto nije nebitno ni to da je pivovara Jankovićeve grofovskog dobra bila mala manufakturna pivovara kapaciteta ne većeg od 500 hektolitara godišnje, za koju dakle nisu bili potrebni ni monumentalni objekti ni buljuk radnika. Potvrđuje to daruvarski arhitekt na (privremenom) radu u Brnu Miloslav Sohr, koji je povijest graditeljstva Daruvara istražio za potrebe svoje istoimene knjige. On se u knjizi doduše ne bavi posebno samom pivovarom, ali mi je o objektu tvornice rekao ovo: »Na litografiji Julija Hühna iz 1862. godine se nazire krov građevine koja je na mjestu današnje pivovare, na pogledu s Kalvarije desno od pravoslavne crkve. Taj je prizemni izduženi objekt, situiran približno uz rijeku, ucrtan i na karti stabilnog katastra (1861.). Na reambulaciji katastarske karte (1896. godine) preko gabarita tog je objekta ucrtan novi objekt s rizalitima, znači onaj od kojeg se do danas sačuvao dio od fasadne cigle, koji je jamačno i viši nego objekt na litografiji. To znači da taj dio objekta, iako je na njemu upisana godina 1840. ni u vrijeme stabilnog katastra ni Hühna nije postojao, već je prije 1896. godine sagrađen na mjestu starije građevine.«

{clgallery}images/stories/zvonimo_za_vas/Povijest/2013/ozujak/daruvarska_pivovara_03_03_2013/zgrade/{end-clgallery}

To je ujedno potvrda da je Jankovićeve pivovara izgrađena na onom istom mjestu na kojem se nalazi i danas, te je prema tome to najstarija pivovara u Hrvatskoj. To je prva dobra vijest. Druga je da je pivovara tijekom svoje duge povijesti, koja se evo približava i trećem stoljeću, neprekidno radila, pa čak i za vrijeme triju ratova, bez prestanka je povećavala kapacitet, i kvalitetom piva stalno držala visoku razinu vrijednu svakog poštovanja.

PIVOVARA I MUNJARA S ELEKTROMOTOROM OD 115 KONJSKIH SNAGA OSVJETLJUJE DARUVARSKU DOMOVU

Grof Julije Janković brzo počinje prodavati svoje posjede, najprije Pakrac, pa Stražeman, a na kraju, 1879. godine i Daruvar, koji zajedno s pivovarom prodaje Magdalen Lechner, a njen unuk grof Antun Tüköry de Algyest 1893. godine pivovaru prodaje dobrostojećim građanima Pollaku, Crneru i Dobroviću. Ta je godina u povijesti daruvarske pivovare od velike važnosti, jer su je preuzeli ljudi koji su imali viziju njena razvoja. Računali su prvenstveno na žed brojnih gostiju tamošnjeg kupališnog lječilišta, koji su u taj krasni, sjajno skockani gradić hrlili sa svih strana, naročito nakon gradnje željeznice, koja od 1885. godine Daruvar povezuje s mađarskim Barcem, a od 1897. i s Banovom Jarugom na jugu. Daruvar vrvi gostima, pa prednjači u prihvaćanju naprednih ideja. Tako se 1907. godine pivovara modernizira, dograđuje, uvodi novu tehnologiju i pretvara u »dioničku pivovaru i munjaru« - zapošljavala je 34 radnika i imala elektromotor od 115 konjskih snaga, koji je omogućio osvjetljavanje daruvarskih domova, te ulica i trgova, pa tako ovaj grad javnu rasvjetu dobiva čak šest mjeseci prije Zagreba - točno 11. svibnja 1907. godine u 11 sati! Daruvarska pivovara posjedovala je i staklanu u Ivanovom Polju, koju su također utemeljili Jankovići - tamo su se proizvodile pivske čaše i krige, koje su kupališnim gostima i drugima prodavane kao suveniri.

STAROČEŠKO – NAJDUGOVJEČNIJA PIVSKA MARKA U HRVATSKOJ

No, vratimo se opet onih četrnaest godina unazad, u onu 1893. godinu, kada pivovara dobiva poduzetne nove vlasnike. U to vrijeme u gradu je već živio veći broj čeških doseljenika, a dobro ime češkog piva bilo je opće poznato. Oni su shvatili da češka pivska kultura i mogućnost njezina povezivanja s lokalnim osobitostima imaju golem marketinški potencijal, pa su svoje pivo nazvali Staročeško, te tako stvorili prvu i najdugovječniju pivsku marku u Hrvatskoj. Prvo pivo koje je ponijelo ime koje pivo iz Daruvara ponosno nosi i danas, bilo je Staročeško Zimsko pivo, a pridjevak Staročeško nosila su i druga piva koja su se tada kuhala - svijetlo, martovsko i porter.

Pivovara je u početku kuhala petsto hektolitara piva godišnje i desetljećima nije proširivala kapacitet. Tek krajem stoljeća proizvodnja se povećava na tisuću hektolitara, a kako su zabilježile onovremene novine, 1901. godine skuhanu je 986 hektolitara piva, a ukupna hrvatska proizvodnja piva iznosila je 57.329 hektolitara. Godine 1925., kada pivovaru preuzima obitelj Gross, kuha se dvije tisuće hektolitara na godinu. Imućna židovska obitelj posjedovala je u Daruvaru Građansku dioničku štedionicu, a negdje u vrijeme preuzimanja pivovare izgradili su monumentalnu vilu u stilu art decoa, točno nasuprot pivovari, u kojoj je danas sjedište Saveza Čeha i češke izdavačke ustanove Jednote. Novi vlasnici pivovare, Gustav i Leon Gross reorganiziraju proizvodnju i moderniziraju pogon, te u slijedećih šest godina upeterostručuju kapacitet pivovare, pa 1931. godine kuhaju 10.900 hektolitara piva. No, slijedećih godina pivovara nije radila punim kapacitetom - velika ekonomska kriza ostavila je traga, pivo se kuhalo

u minimalnim količinama, a dio pivovare iznajmljen je za skladište. Leon Gross bio je ujedno vlasnik i kina Apollo, a posjetitelji kina su nakon projekcija znali svratiti u pivovarsku restauraciju na osvježenje, te je ta sprega u značajnoj mjeri pomogla pivovari da preživi doba depresije.

SLAVE UZ PIVO, PJESMU I PLES

One godine kada pivovaru preuzimaju Grossovi, pokrenuta je u Daruvaru jedna iznimno značajna tradicija vezana uz češku manjinu, koja također ima itekako veze i s pivom. Po prvi put je, naime, održana kulturna manifestacija Žetvene svečanosti, Dožinky, koju je organizirao Savez Čeha u sklopu programa očuvanja nacionalnog identiteta. Priredba je to koja prikazuje narodne običaje vezane uz završetak žetve, odnosno spremanja uroda, a prema drevnom običaju, koji su Česi donijeli iz svoje pradomovine, kada žeteoci dođu s polja i gazdi objave da je pao i posljednji snop žita, on otvara bačvu piva i počasti ih, te slave uz pivo, pjesmu i ples. Daruvarska pivovara se dakako zdušno uključila u projekt žetvenih svečanosti, čak štoviše, drugo i treće izdanje te najveće i najvažnije kulturne manifestacije hrvatskih Čeha 1927. i 1928. godine održana su u dvorištu pivovare.

»TRI DRUGA, TRI ČAŠE.«

Grossovi su dakako također koristili naziv Staročesko, i to za specijalno svijetlo pivo s 14 posto ekstrakta, a njihovo je vođenje pivovare značajno i po tome, što su počeli puniti pivo u staklene boce, kao i po tome što je daruvarsko pivo prešlo granice regije, te se prodavalo i u Šibeniku, Samoboru, Vukovaru, Senti, Slavanskom Brodu, Derventi, Doboju i Jajcu. Godine 1940. pivovaru su prodali Viktoru Hrešiću, koji je tada bio vlasnik i velikozdenačke mljekarske industrije Zdenka. On tijekom 1942. godine počinje u dvorištu pivovare graditi novi proizvodni pogon, čija je gradnja završena dvije godine kasnije, kada se instalira nova njemačka oprema. Preseljenje u novu zgradu završeno je 1946. godine i pivovara počinje raditi s kapacitetom od 32 tisuće hektolitara. Iste je godine pivovara konfiscirana, te nacionalizirana, slijedeće godine skuhanu je samo 14 tisuća hektolitara piva, ali se od tada proizvodnja neprestano povećava da bi 1970. godine dosegla 124 tisuće hektolitara. Rezultat je to velikih investicijskih ulaganja od 1964. do 1968. godine.

U doba socijalističkog samoupravljanja prolazila je pivovara razne forme organiziranja, pa je tako od 1970. sedam godina provela u sklopu zajedničkog poduzeća Zagrebačke pivovare, zajedno sa Zagrebačkom i Karlovačkom pivovarom. U to je vrijeme izgrađena nova varionica, podignuti prvi cilindrično-konusni fermentori, rekonstruirana kotlovnica i rashladna postaja.

Kapacitet pivovare povećan je na 150 tisuća hektolitara, a po prvi put se daruvarsko pivo reklamiralo na televiziji u sklopu zajedničkog spota zapamćenog po sloganu »Tri druga, tri čaše.«

Na nacionalnoj televiziji će se reklame za Staročeško pivo vrtjeti i četiri desetljeća kasnije, kada se pivo iz zapadnoslavonskog kupališnog lječilišta pojavljuje na špicama prijenosa formule 1 i hrvatskih televizijskih sapunica, a časno ime Staročeško ponijet će i nogometni prvoligaš iz Pule, kojeg pivovara sponzorira. No, ti naoko bjelosvjetski maniri bili su zapravo znak pogrešne poslovne politike i trasirali su put prema dnu.

U PAR GODINA JE DOVELI NA PROSJAČKI ŠTAP

Iza pivovare bilo je tada nekoliko veoma burnih desetljeća. Nastavila se neslavna tradicija da u predvečerje krvavih ratova kreću opsežne investicije, pa tako 1990. godine počinju kapitalna ulaganja u vrioni podrum i punionicu, a za vrijeme i nakon Domovinskog rata valjalo je zacijeliti i rane od minobacačkih granata, koje su obilato zasipavale pogone pivovare. Neke druge hrvatske pivovare u ratu su prošle još gore, pa su postojeći kapaciteti jedva zadovoljavali narasle potrebe za pjenušavom tekućinom. Tako je pivovara počela raditi punom parom u tri smjene, te do sredine devedesetih godina navikla svoje sugrađane da neprestano udišu miomiris kuhinja piva i slušaju veselo cincilikanje boca na novoj liniji za punjenje, kao i da gledaju dugačke repove šlepera, koji strpljivo čekaju na unaprijed plaćene kontingente piva i nepregledne kolone traktora seljaka iz okolice, koji odvoze trop za svoje blago. U međuvremenu, 1993. godine, pivovara je uspješno pretvorena prvo u dioničko društvo, pa u društvo s ograničenom odgovornošću, a dionice u rukama tadašnjih radnika i penzionera, donosile su lijepe dividende. Nikakvo čudo, jer je 1994. godine skuhanu čak 255 tisuća hektolitara piva, što je za četvrtinu više od instaliranog proizvodnog kapaciteta.

Nažalost, to nije dugo trajalo, a nekoliko pogrešnih poslovnih odluka, prvenstveno one o prodaji pivovare, koja je nakon pretvorbe u samo jednoj petoljetki dva puta dobila lošeg vlasnika, a ako nam je tražiti nešto dobro u svemu lošem, onda je dobro to, što je pivovara odoljela multinacionalnim kompanijama i ostala u rukama hrvatskih poduzetnika. No, loše je bilo to što su dva vlasnika za redom pivovaru držali za kravu muzaru i u par godina je doveli na prosjački štاپ, odnosno, kako to ide u svijetu biznisa - u stečaj.

STO DVADESET LJETA OD PRVE UPOTREBE IMENA STAROČEŠKO

I onda, 2010. godine, u godini u kojoj je pivovara slavila 170. rođendan, na ročištu na trgovačkom sudu u Bjelovaru Pivovaru kupuje Kufner grupa, korporacija iz susjednog Sirača, koja se bavi proizvodnjom kamena i građevinskog materijala. Izlet u nešto posve drugo, u industriju piva, tvrtka je shvatila sasvim ozbiljno, a proklamiranu politiku da će stvarati regionalnu pivovaru, koja svojim domaćim terenom smatra područje triju županija, dakle ne više od sto kilometara unaokolo, i okrenuti se prvenstveno pivskim sladokuscima, šireći paletu proizvoda pivskim specijalima, svi kojima je na srcu kvaliteta hrvatskog piva, zdušno su pozdravili.

Praktično odmah perjanici portfolija, Staročeškom svijetlom pivu, dodano je Crveno, pa onda sezonsko zimsko pivo, pa je uprava pivovare, na čijem je čelu sada domaći mladi lav Tomislav Horvat, uskočila u jureći vlak radlera, ponudivši Staročeško limun, pa je došla Desetka, pa kuhanje piva na daruvarskom Božićnom sajmu... U međuvremenu etikete su redizajnirane, pa ih sada krasi leteći ždral, simbol Daruvara, ptica iz grba osnivača grada, grofa Antuna Jankovića. Usput se kuha i nekoliko robnih marki trgovačkih lanaca, a proizvodnja, koja je prije tridesetak mjeseci krenula od apsolutne nule, polako ali sigurno neprekidno raste.

{clgallery}images/stories/zvonimo_za_vas/Povijest/2013/ozujak/daruvarska_pivovara_03_03_2013/etikete/{end-clgallery}

S takvim pozitivnim, optimističkim trendom ušla je pivovara i u godinu 2013., godinu još jednog jubileja - ove se godine, naime, navršava sto dvadeset ljeta od prve upotrebe imena Staročeško, najstarijeg hrvatskog pivskog brenda. Ta će obljetnica biti obilježena u kolovozu, na ovogodišnjim Danima Staročeškog piva.

TEKST JE OBJAVLJEN U ČASOPISU HRVATSKO-ČEŠKOG DRUŠTVA SUSRETI BROJ 31, OŽUJAK

PIVOVARI DARUVAR D.O.O. POSEBNO PRIZNANJE HRVATSKO

Odlukom Upravnog odbora Hrvatsko-češkog društva od 5. veljače 2013. godine Pivovari Daruvar dodije

Kako se navodi u obrazloženju odluke, Pivovara Daruvar proizvodnjom piva koje nosi naziv Staročeško

HRVATSKI PIVSKI PONOS SA ZNAKOM ŽDRALA

Autor www.pivnica.net - Mato Pejić

Nedjelja, 03 Ožujak 2013 12:28 - Ažurirano Nedjelja, 03 Ožujak 2013 13:30

»Od 1893. do danas Staročeško pivo jedna je od najstarijih i najpopularnijih hrvatskih pivskih maraka i je